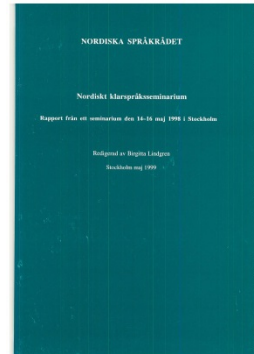

Klart språk i Norden

Titel: Hur många getter ar en djurenhet?
Forfatter: Urban Wigert, Jordbruksverket
Kilde: Klart språk i Norden, 1999, s. 29-32
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/ksn/issue/archive>

© Netværket for sprognævnene i Norden

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i denne udgivelse er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Hur många getter är en djurenhet?

Urban Wigert, Jordbruksverket

Hur många getter är en *djurenhet*? Hur stor *foderareal* behöver jag för att få *extensifieringsbidrag*? Har jag tillräckligt många *bidragsrätter*?

Sveriges medlemskap i EU har fört med sig många nya begrepp för jordbrukarna att lära sig och för Jordbruksverket att arbeta med. Att upprätthålla ett tydligt och begripligt språk i informationen om EU:s jordbruksregleringar är en mycket stor och viktig uppgift.

Jordbruksverket är troligen en av de myndigheter som påverkats allra mest av Sveriges EU-inträde 1995. Inte konstigt med tanke på att EU:s gemensamma jordbrukspolitik omfattar nästan halva EU-budgeten, ca 330 miljarder kronor 1997, och innehåller ett stort mått av detaljstyrning.

En grundläggande del i jordbrukspolitiken är stöden till jordbruket. Det finns en lång rad stöd som på olika sätt berör jordbruket, och vart och ett har sina egna regler. Bara när det gäller 1998 års stöd har Jordbruksverket givit ut 42 olika broschyrer, foldrar och blad med information. Mycket arbete läggs ner varje år på att skapa ett bra språk och en tydlig struktur på informationen.

Som projektledare för informationen om EU-stöden till jordbruket har jag fått stifta bekantskap med ord och begrepp som är nya i det svenska språket eller används på ett delvis nytt sätt. Några exempel:

djurenhet	Djurbidrag betalas inte ut per djur utan per djurenhet, som kan vara allt från en femtondel av ett djur (gäller får och getter) till 1,2 djur (gäller stutar som är äldre än 23 månader).
bidragsrätt	För att få ansöka om bidrag krävs i vissa fall att man har ansökt om och beviljats bidragsrätter. Systemet bottenar i att EU har kvoterat antalet djur som bidrag kan lämnas för i varje land. Med bidragsrätter minskar risken för att landet går över sin kvot.
extensifieringsbidrag	Betyder ungefär "glesbetesbidrag". Det mycket ovanliga ordet extensifiering är motsatsen till intensifiering. Här innebär begreppet att bidrag lämnas för mark som inte betas så intensivt.
foderareal	I vissa stöd måste jordbrukaren anmäla foderareal, vilket innebär att han anger hur mycket mark han har tillgänglig för uppfödning av djur.

intervention	Intervention innebär att EU går in och köper jordbruksprodukter, t.ex. spannmål eller nötkött, om priserna faller under en viss nivå. Varorna lagras för att säljas när priserna är högre.
---------------------	--

Facktermerna är många och svåra att påverka. Definitioner och begrepp fastställs i lagar och förordningar långt innan informatören ska försöka förklara dem för de enskilda jordbrukarna. Även om vissa uttryck är otydliga och kanske onödigt krångliga, t.ex. extensifieringsbidrag, måste man vara försiktig med att ändra på dem. Att ha flera olika fackuttryck för samma sak skapar bara förvirring. Tydliga förklaringar av vad de nya uttrycken betyder får i stället hjälpa jordbrukarna att lära sig dem.

Det finns dock flera exempel på när ett otydligt uttryck har kunnat ersättas med ett tydligare och begripligare. Det bästa är *industri- och energigrödor*. EU lämnar stöd för odling av grödor som används för industriella ändamål och inte till livsmedel eller foder. På engelska kallas dessa grödor med ett gemensamt namn för *non-food*, direktöversatt *icke-mat*. Till en början användes uttrycket *non-food* även i Sverige, liksom i Danmark och Finland, som fortfarande har kvar den beteckningen och inte har översatt det till sitt eget språk. Jordbruksverket har dock använt uttrycket *industri- och energigrödor* i informationen ända sedan 1995, och det har helt ersatt *non-food* i alla sammanhang. Förkortningen *IE-grödor* används också flitigt av såväl jordbrukare som stödexperter. *Industri- och energigrödor* är i mitt tycke ett betydligt bättre uttryck än *non-food* eller översättningar som *icke-mat* eller *icke-livsmedel*. Det beskriver vilken användning grödorna har och kan därmed förstås även av den som inte har detaljkunskaper inom området. Dessutom passar uttrycket betydligt bättre in i det svenska språket än *non-food*.

EU betonar starkt att stödmottagarna ska kontrolleras och att de riskerar sanktioner om de inte följer reglerna för stöden. Ett uttryck som används flitigt är *administrativa kontroller*. Uttrycket ser inte så svårbegripligt ut och kan lätt slinka med i en text, men säger i själva verket inte mycket om vad det är för typ av kontroller som avses eller vem som utför dem. I informationen beskriver vi de administrativa kontrollerna som kontroller som utförs på länsstyrelsen i samband med att ansökan handläggs, till skillnad från de kontroller som utförs i fält ute på gårdarna. Jordbrukarna har inte behövt lära sig fackuttrycket *administrativa kontroller*, även om det används i förordningar och föreskrifter.

Nya fackuttryck kan produceras även i Sverige, utan EU:s medverkan. Stenmurar, åkerholmar, odlingsrösen och fågator är några exempel på *värdefulla landskapselement* som miljöstöd kan lämnas för. Ibland kan det

finnas en *gräsbärande ren* invid det värdefulla landskapselementet, och då ska både renen och elementet bevaras. Min tanke leds osökt till en ren som drar omkring på ett lass med gräs, men det handlar om gräsbevuxna dikesrenar, vägrenar, åkerrenar osv. Ett annat uttryck än just *gräsbärande*, t.ex. *gräsbevuxen* eller *grästäckt*, hade nog passat bättre i sammanhanget.

Stöden och regleringarna omfattar också produkter och företeelser som är nya för jordbruket i Sverige. Ett exempel är *stödet för odling av vicker, kikärtor och linser*. I Sverige finns det inte en enda odlare av kikärtor eller linser. Det finns en odlare av vicker, och han är den ende som har sökt det här stödet under de fyra år som det har funnits. Han har dock bara fått stöd en gång, eftersom han har dragit tillbaka sin ansökan de övriga åren. Ändå måste Jordbruksverket informera om att stödet finns, eftersom det kan finnas odlare som blir intresserade av det. Det går inte att strunta i stödet bara för att det är litet. I reglerna för odling av industri- och energigrödor står att det är tillåtet att *odla curry för industriellt bruk*, alltså inte för användning som livsmedel eller foder. Curry är vanligtvis en blandning av många olika kryddor och används knappast till något annat än mat, men här är det uppenbarligen något annat som avses. En av EU:s många kvoter reglerar importen av *fryst njurtapp och mellangärde* från Argentina. Njurtapp är knappast någon stor jordbruksprodukt, men i EU:s stora jordbrukspolitik får den plats.

Förutom de många nya uttrycken har jag inte lagt märke till att det skulle finnas något särskilt EU-språk. De språkliga problem som jag brottas med i informationen om jordbruksstöden är klassiska för en myndighet, låt vara att skepnaden ibland kan vara ny. Med tanke på EU:s hårda sanktionsregler blir jordbrukarna antagligen lugnare av att läsa att bidrag *lämnas* eller *betalas ut* till dem än om det står att bidraget *utgår*. *Bidrag till am- och dikor eller till spannmål* ger också konstiga associationer. Bidraget går ju till jordbrukaren för dennes djur eller spannmål. Enligt samma resonemang kan inte åkermarken i sig vara stödberättigad, däremot kan den berättiga jordbrukaren till stöd. Att bidragsbeloppen fastställs i ecu och inte i svenska kronor medför också informationsproblem. För att riktigt krångla till det är det oftast inte den vanliga kommersiella ecu-kursen som ska användas för omräkning till svenska kronor, utan en särskild jordbruksomräkningskurs. I informationen skriver vi genomgående beloppen i svenska kronor, trots att det innebär att jordbrukaren bara får en ungefärlig uppgift om hur stort stödet blir. Personligen tycker jag att det ändå är bättre att skriva i kronor än att ange belopp i ecu och förklara hur omräkningen går till. Pengarna betalas ju ut i svenska kronor och det är det som jordbrukarna känner till.

Ibland är lagtexten behäftad med rena felöversättningar, vilket kan orsaka tolkningsproblem. Enligt en förordning om djurmärkning skulle alla nötkreatur förses med "ett örönmärke som sätts fast i båda öronen". Naturligtvis handlar det om ett örönmärke i vardera örat, men så står det ju faktiskt inte. Att det finns en kvot för "särskild mjölk för spädbarn i hermetiskt tillslutna behållare" låter grymt, men bottnar självfallet i ett syftningsfel. Jordbruksverket och Jordbruksdepartementet har många kontakter med EU-kommissionen för att reda ut oklarheter och fastställa tolkningar av reglerna. Tolkningsproblemen är många, de rena felaktigheterna dock sällsynta.

Att EU styr jordbrukspolitiken i detalj och att definitioner och begrepp fastslås tidigt innebär att språkbruket från EU:s förordningar lätt följer med till svenska föreskrifter och även till informationsmaterialet till jordbrukarna. Men Jordbruksverkets ambitionsnivå är hög när det gäller att förklara och tydliggöra regelverken i informationen. Utan tvekan högre än i många andra EU-länder, som ger ut broschyrer med i princip samma ordalydelse som lagtexterna. Något som vi för jordbrukarnas skull till varje pris vill undvika.

Reglerna är så många och detaljerade att informationen inte kan bli alldeles enkel och lättbegriplig. Men den allmänt spridda bilden av jordbruksstöden och informationen om dem som omöjliga att begripa stämmer inte. Jordbrukarna själva har i enkätundersökningar givit Jordbruksverkets information bra betyg och förklarat att den är till mycket stor nytta. Mängden regler gör det svårt att förstå allt och många är kritiska till EU. Men språket i informationen får förvånansvärt bra betyg av jordbrukarna. Nära hälften av jordbrukarna gav språket betyget 4 eller 5 på en femgradig skala vid den senaste undersökningen våren 1998. Ett kvitto på att den höga ambitionsnivån måste vara riktig. Informationen om miljöstöd har till och med av en radiojournalist beskrivits som lyrik. Det stöd som allmänt betraktas som allra mest komplicerat, miljöstödet för bevarande av värdefulla natur- och kulturmiljöer, fick redan första året tre gånger så många ansökningar som det fanns pengar till. Så alldeles obegripliga är inte EU-stöden, även om språket och strukturen på informationen alltid kommer att kunna bli bättre.

Svaret på frågan i rubriken är att det krävs sex och två tredjedels getter för att åstadkomma en djurenhet. Varje get räknas av EU som 0,15 djurenheter.